tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 5 1 2006

Piet Zomerdijk & Wim Ruitenbeek

Neemt de spotvogel af?

De spotvogel is een broedvogel die over ons hele land verspreid voorkomt. Toch is er een duidelijke voorkeur voor de lage delen van ons land, met name waar de bodem klei- of veenachtig is. De grootste dichtheden vinden we dan ook in Noord-Friesland, in de Kop van Overijssel, de Krimpenerwaard en omgeving en in het noordelijk deel van onze provincie, waar de dichtheden het hoogst zijn in oostelijk West-Friesland, Wieringen en de omgeving van de Hooge Berg op Texel.
De spotvogel is een vogel van het boerenland. Het voorkeurshabitat vinden we op plaatsen die meestal niet de voorkeur hebben bij vogelwaarnemers, zoals kleinere opstanden met bomen, met een dikwijls matig ontwikkeld struweel, in het open cultuurlandschap, singels langs parken en sportvelden in nieuwe dorpsuitbreidingen, begroeiingen rond boerderijen, open parken en wegbeplantingen in liefst kleinschalige landschappen. In verstedelijkte landschappen, in en langs de duinen en in Het Gooi ontbreekt de soort nagenoeg.
In Broedvogels van Noord-Holland (1990) werd aangenomen dat de aantallen in de periode vanaf 1970 min of meer gelijk gebleven waren, maar de indruk uit recentere tellingen is dat er sprake is van een geleidelijke daling, Die aantalsvermindering kunnen we duidelijk afleezen uit de gegevens van het Provinciaal Natuuronderzoek Noord-Holland in het noorden van de provincie, waar voorkomen en broeddichtheid zijn vastgesteld in de jaren 1993-1996 en ongeveer tien jaar later in 2002-2005 (zie figuur 1). Hieruit blijkt duidelijk sprake van areaalinkrimping én vermindering van de dichtheden.
Geldt dit ook voor de andere gebieden en hoe groot is de totale achteruitgang eigenlijk?
Systematisch onderzoek is wenselijk. Maar een aantal problemen kunnen het beeld vertroebelen. In de eerste plaats ligt Noord-Holland in het uiterste westen van het verspreidingsgebied, en aan de randen van verspreidingsgebieden kunnen jaarlijks sterke fluctuaties optreden, die later weer gecompenseerd kunnen worden.
Bovendien heeft de spotvogel sterk pioniersachtige trekken; de soort vestigt zich graag vrij massaal in nieuwe gebieden, en verdwijnt meestal geleidelijk uit oudere gebieden die te bebost raken.
Om een duidelijk beeld te krijgen zijn kwantitatieve gegevens over een reeks van jaren van belang, maar die ontbreken. Uit de gegevens van het SOVON over de jaren 1990-2003 blijkt een significante daling van de aantallen in ons land, en ook avifauna's van Schleswig-Holstein en Baden-Württemberg spreken van recente afname, in het laatste geval van 25% tussen 1980 en 1990. Over de oorzaken valt niet veel te zeggen. Veranderingen in het wintergebied, dat in Zuidoostelijk Afrika ligt en gevaren op de lange trekweg kunnen oorzaken zijn van de achteruitgang, die zich dus niet tot ons land beperkt.

Tekening: Jos Zwarts

Piet Zomerdijk
Kalmanstraat 21
1817 HV Alkmaar
pieter.zomerdijk@planet.nl

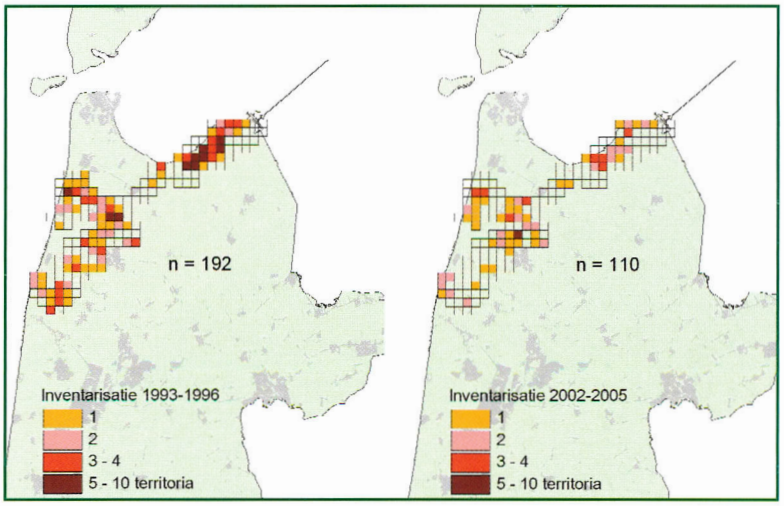

Spotvogelinventarisatie in de Kop van Noord-Holland van het Provinciaal Natuuronderzoek Noord-Holland. Links 1993-1996, rechts 2002-2005

Literatuur

- BERNDT, R. K., B. KOOP & B. STRUWE-JUHL, 2003. Vogelwelt Schleswig-Holsteins, Band 3: Brutvogelatlas. Wachholtz – Neumünster (2e korrigierte Auflage), pag. 330-331.
- HÖLZINGER, J. 1999, Die Vögel Baden-Württembergs, Band 3.1: Singvogel Teil I. Ulmer-Stuttgart, pag. 619-628.
- RUITENBEEK, W., C.J.G. SCHARRINGA & P.J. ZOMERDIJK, 1990. Broedvogels van Noord-Holland.
- SOVON VOGELONDERZOEK IN NEDERLAND, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000.
- NEDERLANDSE FAUNA 5. NNM Naturalis, KNNV.